

Sygn. akt VIII *Pa* 173/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Grażyna Łazowska
Sędziowie:	SSO Maria Gawlik SSO Janina Kościelniak (spr.)
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 5 lutego 2015r. w Gliwicach

sprawy z powództwa E. A. (A.), J. S. (1) (S.), I. S. (S.), A. S. (1) (S.), J. S. (2), J. S. (3) (S.), H. S. (S.), E. S., A. S. (2) (S.), A. S. (3) (S.), B. S. (S.), K. S., U. S., B. W., J. Z. (Z.), R. Z. (Z.), R. Ż. (Ż.), T. K. (1), M. K. (K.), T. K. (2) (K.), A. K. (K.)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w K. (poprzednie oznaczenie (...) Spółka Akcyjna w K. Oddział Kopalnia (...) w K.)

o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 11 lipca 2014 r. **sygn. akt** VI P 594/14

1) oddala apelację w części dotyczącej powodów J. S. (2) i R. Ż.;

2) umarza postępowanie apelacyjne w pozostałym zakresie;

3) zasądza od pozwanej na rzecz każdego z powodów kwotę po 67,50 zł (sześćdziesiąt siedem złotych 50/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

(-) SSO Maria Gawlik (-) SSO Grażyna Łazowska (-) SSO Janina Kościelniak (spr.)

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt VIII *Pa* 173/14

UZASADNIENIE

Każdy z powodów: E. A., A. K., T. K. (2), T. K. (1), M. K., J. S. (1), I. S., B. S., K. S., U. S., A. S. (3), A. S. (1), J. S. (2), H. S., J. S. (3), A. S. (2), E. S., B. W., J. Z., R. Z., R. Ż., domagał się zasądzenia na swoją rzecz od pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w K. Oddział Kopalnia (...) w K. po 597,00 zł tytułem ekwiwalentu za bezpłatny węgiel, z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że powodowie byli zatrudnieni w kopalni węgla kamiennego i po przejściu na świadczenia emerytalne nabyli prawo do bezpłatnego węgla (deputatu węglowego) na podstawie § 36 ust. 2 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla (...) Spółki Akcyjnej. Pozwana jest następcą prawnym (...) Spółki Akcyjnej w G.. Dnia 6 lutego 2014 roku zarząd pozwanej spółki i organizacje związków zawodowych zawarły porozumienie w trybie art. 9¹ k.p. w związku z trudną sytuacją ekonomiczną zakładu pracy, na podstawie którego zmniejszono wymiar bezpłatnego węgla przysługującego osobom niebędącym pracownikami o jedną tonę rocznie na okres dwóch lat. Powodowie podali, że z dniem 1 stycznia 2014 roku nabyli prawo do bezpłatnego węgla w pełnym wymiarze 3 ton lub 2,5 ton za 2014 rok i postanowienia porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku nie mogą działać z mocą wsteczną. Nadto porozumienie to nie może modyfikować uprawnień wynikających z układu zbiorowego pracy, który nie został ani rozwiązany, ani wypowiedziany.

Na rozprawie w dniu 11 lipca 2014 r. powodowie sprecyzowali, że swoje prawa do świadczeń z tytułu bezpłatnego węgla wywodzą z treści Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku.

Pozwana wniosła o oddalenie powództw i zasądzenie na swoją rzecz od każdego z powodów kosztów postępowania według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy dla (...) S.A. obowiązuje w części i tylko wobec przejętych pracowników w trybie art. 23¹ k.p. przez pozwaną spółkę do czasu zmiany warunków pracy i płacy. Układ ten obowiązywał w stosunku do emerytów i rencistów przez jeden rok od daty przejęcia zakładu pracy – (...) Spółki Akcyjnej w G.. U pozwanej obowiązuje Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku, zawarte między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych, które normuje uprawnienie do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów. Zgodnie z załącznikiem Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku osobom, które nabyły uprawnienia do bezpłatnego węgla przed dniem wejścia w życie porozumienia, bezpłatny węgiel przysługuje w wymiarze wynikającym z nabytego uprawnienia (odpowiednio 2,5 ton lub 3 ton). Jeżeli stosunek pracy uległ rozwiązaniu w związku z przejściem na emeryturę po dniu wejścia w życie porozumienia bezpłatny węgiel przysługuje w wymiarze 3 ton. Pozwana wskazała, że załącznik Nr 14 nie określa daty wymagalności świadczenia do bezpłatnego węgla. Bezpłatny węgiel przysługuje w pełnym rocznym wymiarze pod warunkiem posiadania uprawnień przez wszystkie miesiące roku kalendarzowego. Praktyką jest, że zarząd pozwanej spółki w każdym roku ustala datę wydania talonów na bezpłatny węgiel lub wypłaty ekwiwalentu pieniężnego. Pozwana podała, że świadczenie jest wymagalne w ostatnim dniu danego roku kalendarzowego, co wynika z § 5.2 załącznika Nr 14 do porozumienia, zgodnie z którym jeżeli uprawnienie nie przysługuje przez cały rok wymiar węgla ustala się proporcjonalnie, co można ustalić dopiero z dołu. Pozwana zwróciła uwagę, że nie można zmuszać jej wcześniej do spełnienia zobowiązania, jeżeli nie jest wiadomym, w jakim zakresie świadczenie ma zostać spełnione. W związku z tym, zdaniem pozwanej, świadczenie objęte pozwem staje się wymagalne z dniem 31 grudnia 2014 roku.

W dalszej części odpowiedzi na pozew wskazano, że dnia 6 lutego 2014 roku zarząd pozwanej spółki i organizacje związków zawodowych zawarły porozumienie w trybie art. 9¹ k.p. w związku z trudną sytuacją ekonomiczną zakładu pracy, na mocy którego zmniejszono wymiar bezpłatnego węgla emerytom i rencistom o jedną tonę rocznie.

Pozwana domagała się również zawieszenia postępowania, wskazując że przed Sądem Okręgowym w Gliwicach toczy się postępowanie apelacyjne w analogicznej sprawie, jednak Sąd nie znalazł podstaw do zawieszenia niniejszej sprawy.

Wyrokiem z dnia 11 lipca 2014 roku, Sąd Rejonowy w Gliwicach VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zasądził od pozwanej na rzecz powodów:

1. A. K., T. K. (2), T. K. (1), M. K. po 597,00 zł tytułem ekwiwalentu pieniężnego za jedną tonę bezpłatnego węgla za 2014 rok, z ustawowymi odsetkami od dnia 8 maja 2014 roku;

2. J. S. (1), I. S., B. S., K. S., U. S., A. S. (3), A. S. (1), H. S., J. S. (3), A. S. (2), E. S., B. W., J. Z., R. Z. po 597,00 zł tytułem ekwiwalentu pieniężnego za jedną tonę bezpłatnego węgla za 2014 rok, z ustawowymi odsetkami od dnia 9 maja 2014 roku;

3. E. A., **J. S. (2), R. Ż. po 597,00 zł. tytułem ekwiwalentu pieniężnego za jedną tonę bezpłatnego węgla za 2014 rok, z ustawowymi odsetkami od dnia 5 czerwca 2014 roku.**

W pkt 4 wyroku Sąd Rejonowy oddalił powództwa o ustawowe odsetki w pozostałym zakresie wobec powodów: E. A., **J. S. (2), R. Ż.;**

Ponadto w pkt 5 wyroku Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej na rzecz każdego powoda: E. A., A. K., T. K. (2), T. K. (1), M. K., J. S. (1), I. S., B. S., K. S., U. S., A. S. (3), A. S. (1), **J. S. (2)**, H. S., J. S. (3), A. S. (2), E. S., B. W., J. Z., R. Z., **R. Ż.** po 180,00zł. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

A nadto w pkt 6 wyroku nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa (Kasa Sądu Rejonowego w Gliwicach) kwotę 630,00zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, od obowiązku uiszczenia której powodowie byli zwolnieni z mocy ustawy.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowie E. A., A. K., T. K. (2), T. K. (1), M. K., J. S. (1), I. S., B. S., K. S., U. S., A. S. (3), A. S. (1), **J. S. (2)**, H. S., J. S. (3), A. S. (2), E. S., B. W., J. Z., R. Z., **R. Ż.** byli uprawnieni u pozwanej do świadczeń z tytułu bezpłatnego węgla za rok 2013, nabyli również prawo do świadczeń z tego tytułu za rok 2014 r. Powodowie są byłymi pracownikami pozwanej (będącej ich pracodawcą od 1 lutego 2003 roku na mocy art. 23¹ k.p.) i emerytami.

Pozwana nie wypłaciła powodom ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel za 2014 rok ani nie wydała świadczeń w naturze.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie okoliczności przyznanych, a nadto na podstawie: wykazu świadczonego na rzecz powodów bezpłatnego węgla za lata 2013-2014, wypisu aktu notarialnego z dnia 1 lutego 2013 roku, faksu z dnia 5 lutego 2014 roku.

Sąd Rejonowy uznał, że roszczenia powodów zasługują na uwzględnienie i zważył, co następuje:

Z dniem 1 lutego 2003 roku (...) Spółka Akcyjna w K. na podstawie art. 23¹ k.p. przejęła pracowników (...) Spółki Akcyjnej w G. ((...) S.A.), w skład której wchodziły Kopalnie (...) i (...).

W (...) S.A. obowiązywał zakładowy układ zbiorowy pracy z dnia 23 listopada 1993 roku ((...)), który do chwili obecnej ani nie został rozwiązany, ani nie został zawieszony.

Zgodnie z § 36 ust. 1 (...) byłym pracownikom kopalń – emerytom, rencistom,[...] przysługuje deputat węglowy – wg załącznika nr 23.

Zgodnie z załącznikiem nr 23 uprawnienia do bezpłatnego węgla w naturze przysługują emerytom i rencistom w wymiarze: 3 ton rocznie (byłym pracownikom zakładów górniczych, których zobowiązania przejęła (...) S.A., o ile pracownicy ci przeszli na emeryturę lub rentę po dacie wejścia w życie w tych zakładach zakładowej umowy zbiorowej opartej na układzie zbiorowym pracy z dnia 21 grudnia 1991 roku) lub 2,5 ton rocznie (pozostałym byłym pracownikom zakładów górniczych, których zobowiązania przejęła (...) S.A., jeżeli uprawnienia przyznano im na podstawie układu zbiorowego pracy z dnia 1 lutego 1980 roku). Na wniosek osoby uprawnionej (...) S.A. wypłacała ekwiwalent pieniężny

według ceny węgla deputatowego obowiązującej w dniu realizacji świadczenia. (...) dla (...) S.A. nie wskazuje terminu spełnienia świadczenia w postaci bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów.

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 241⁸ § 1 k.p. w okresie jednego roku od dnia przejścia zakładu pracy lub jego części na nowego pracodawcę do pracowników stosuje się postanowienia układu, którym byli objęci przed przejściem zakładu pracy lub jego części na nowego pracodawcę, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej. Postanowienia tego układu stosuje się w brzmieniu obowiązującym w dniu przejścia zakładu pracy lub jego części na nowego pracodawcę. Pracodawca może stosować do tych pracowników korzystniejsze warunki niż wynikające z dotychczasowego układu.

(...) Spółka Akcyjna w K. na mocy oświadczenia zobowiązała się do stosowania (...) do dnia 30 czerwca 2004 roku.

Sąd I instancji zauważył, że cytowany art. 241⁸ § 1 k.p. stanowi kompromisowe rozwiązanie, bowiem uwzględnia dwie wartości, którymi są ochrona uprawnień układowych przejmowanych pracowników i innych uprawnionych oraz możliwości ekonomiczne respektowania tych uprawnień przez nowego pracodawcę nie zawsze będącego w wystarczającej do tego kondycji.

Upływ rocznego okresu stosowania postanowień dotychczasowego układu zbiorowego pracy przez nowego pracodawcę nie powoduje (zgodnie z art. 241⁸ § 2 k.p.) automatycznej zmiany treści indywidualnych stosunków pracy pracowników.

Ponadto Sąd orzekający zauważył, że uprawnienie do świadczeń przewidzianych w układzie zbiorowym pracy stanowi element treści stosunku pracy pracowników zakładu pracy przejętego w trybie art. 23¹ k.p. i wiąże nowego pracodawcę do czasu zmiany treści tego stosunku. Treść umownego stosunku pracy jest kształtowana nie tylko przez postanowienia umowy o pracę, ale również przez przepisy Kodeksu pracy i innych ustaw, ratyfikowanych umów międzynarodowych, normatywnych aktów wykonawczych oraz układów zbiorowych pracy. Na treść stosunku pracy mają zarówno czynności prawne stron, jak też akty normatywne prawa pracy. Nawiązanie stosunku pracy powoduje, że do jego treści zostają *ex lege* (art. 56 k.c. w związku z art. 300 k.p.) wprowadzone również prawa i obowiązki określone w aktach normatywnych, w tym w układzie zbiorowym pracy.

W związku z powyższym, od dnia 1 lipca 2004 roku postanowienia (...) nadal obowiązywały, ale tylko te, które regulowały prawa i obowiązki objęte treścią stosunku pracy; natomiast nie miały już zastosowania postanowienia niezwiązane z treścią indywidualnych umów o pracę, np. uprawnienia osób niebędących pracownikami do bezpłatnego węgla, bowiem osoby te nie łączą z pozwaną stosunek pracy.

Uwolnienie się od zobowiązań układowych jest możliwe dopiero po upływie roku od przejścia pracowników do nowego pracodawcy w trybie art. 23¹ k.p. Z tym bowiem dniem pracodawca może dokonać wypowiedzenia zmieniającego (art. 42 k.p.) warunki pracy lub płacy wynikające z układów, którymi pracownicy byli objęci przed przejściem zakładu pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 października 2000 roku, w sprawie I PKN 246/2000, opublikowany w (...) z 2001 roku, nr 11, s. 41; z dnia 21 września 1995 roku, w sprawie I PRN 60/95, opublikowany w OSNAPiUS z 1996 roku, nr 7, poz. 100).

Sąd Rejonowy wziął pod uwagę, że niedopuszczalne jest wypowiedzanie wynikających z układu zbiorowego pracy warunków umów o pracę zanim nie dojdzie do rozwiązania układu, co można przez analogię odnieść do sytuacji, gdy nie nastąpiło jeszcze wygaśnięcie postanowień układu zbiorowego pracy po upływie rocznego ich stosowania na podstawie art. 241⁸ k.p. Zatem zmiana treści umowy o pracę po ustaniu obowiązywania układu zbiorowego pracy wymaga dopiero wypowiedzenia zmieniającego, a dopuszczalność jego złożenia nie zależy od wprowadzenia nowego układu zbiorowego lub regulaminu wynagradzania. Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 29 września 2006 roku, w sprawie II PZP 3/06, opublikowanej w OSNP z 2007 roku, Nr 13-14, poz. 181 przyjął, że art. 241¹³ § 2 zdanie drugie k.p. ma zastosowanie do wypowiedzeń wynikających z układu zbiorowego pracy warunków umowy o pracę

w razie rozwiązania tego układu, także wtedy, gdy nie został on zastąpiony nowym układem zbiorowym pracy ani regulaminem wynagradzania.

Sąd Rejonowy podkreślił, że dotychczasowe rozważania prawne wskazują, iż po upływie okresu ochronnego, o którym stanowi art. 241⁸ k.p., uprawnienia pracownicze przewidziane w (...) zostają objęte treścią stosunków pracy i stają się elementem umów o pracę. Pracodawca może zmienić warunki pracy i płacy pracowników w oparciu o uzgodniony mniej korzystny regulamin wynagradzania lub wynegocjowany nowy układ zbiorowy pracy, lub porozumienie zbiorowe. Jednakże, wprowadzenie nowych regulacji będzie możliwe dopiero po dokonaniu zmiany warunków umów o pracę- wówczas (...) traci swą moc i przestaje być stosowany. W przypadku przejścia tych przejętych przez pozwaną spółkę pracowników na świadczenia emerytalno-rentowe, nie posiadają oni już uprawnień do świadczeń przewidzianych w (...) dla emerytów i rencistów, gdyż nie były one objęte treścią stosunku pracy.

W dalszej części rozważań, Sąd I instancji wskazał, że zgodnie z art. 241⁸ § 3 k.p. jeżeli w przypadkach, o których mowa w § 1, nowy pracodawca przejmuje również inne osoby objęte układem obowiązującym u dotychczasowego pracodawcy, stosuje postanowienia układu dotyczące tych osób przez okres jednego roku od dnia przejścia.

Z cytowanej normy wynika, że zakresem podmiotowym układu zbiorowego pracy obowiązującego w chwili przejścia zakładu pracy na nowego pracodawcę mogą być objęte inne osoby poza pracownikami (członkowie rodzin obecnych i byłych pracowników, emeryci i renciści). Istotnym jest to, że wobec tych osób nowy pracodawca stosuje postanowienia układu zbiorowego pracy przez okres roku, po czym jego zobowiązania z mocy prawa wygasają. Regulując status prawny osób niebędących pracownikami w chwili przejścia zakładu pracy, ustawodawca nie odesłał do art. 241⁸ § 2 k.p., przewidującego zachowanie umownych warunków pracy po upływie roku od przejścia zakładu lub jego części aż do upływu okresu wypowiedzenia umowy. Nie ma przeszkód prawnych, aby pracodawca z własnej woli nadal przyznawał tym osobom świadczenia na dotychczasowych zasadach (por. Goździewicz Grzegorz, „Układy zbiorowe pracy. Regulamin wynagradzania, regulamin pracy po nowelizacji Kodeksu pracy. Komentarze”, Bydgoszcz 1996, s. 116-117; Jerzy Wrątny, „Zbiorowe prawo pracy. Komentarz”, Warszawa 2009, s.183-184).

Należy zaakcentować, że art. 241⁸ § 3 k.p. dotyczy tych uprawnionych do świadczeń z układu zbiorowego pracy, którzy w dniu przejścia zakładu pracy (art. 23¹ k.p.) nie posiadali statusu pracownika. Zatem chodzi tu także o emerytów, rencistów, którzy w chwili przejścia zakładu pracy nie świadczyli pracy na rzecz dotychczasowego pracodawcy, a którzy w jakikolwiek sposób byli z nim związani, na przykład poprzez uprawnienia z układu zbiorowego pracy. Nowy pracodawca może również przejąć emerytów lub rencistów, w sensie przejścia zobowiązań ciążących na pracodawcy na podstawie dotychczasowego układu.

Skoro pozwana z dniem 1 lutego 2003 roku przejęła emerytów i rencistów objętych (...), to była związana postanowienia (...) dotyczącymi tych osób, ale tylko w okresie roku od przejścia zakładu pracy na nowego pracodawcę. Upływ rocznego terminu spowodował automatyczne uwolnienie się pozwanej od ciążących na niej postanowień układowych, w tym deputatu węglowego.

W związku z powyższym osoby, które nabyły uprawnienia emerytalne w okresie zatrudnienia w (...) S.A. lub wcześniej, ale były objęte (...), utraciły prawo do deputatu węglowego na podstawie (...) z dniem 30 czerwca 2004 roku, to jest z dniem, do którego pozwana zobowiązała się do stosowania (...).

Dalej Sąd I instancji zważył, że zgodnie z art. 239 § 2 k.p. objęcie emerytów i rencistów układem zbiorowym pracy nie jest obowiązkowe. Tym samym, nowo zawierane układy zbiorowe pracy mogą w ogóle pomijać byłych pracowników danego zakładu pracy, będących emerytami lub rencistami, co oznaczałoby również pozbawienie ich dotychczasowych świadczeń. Wskazuje na to również art. 240 § 2 k.p., zgodnie z którym określanie w układach zbiorowych pracy innych spraw niż treść stosunku pracy czy wzajemne zobowiązania stron jest fakultatywne i zależy od stron układu. Do takich zaś spraw należą uprawnienia emerytów i rencistów.

Należy wyrazić pogląd, że w układzie zbiorowym pracy (lub innych porozumieniach zbiorowych) można odstąpić od pewnych świadczeń przyznanych wcześniej emerytom lub rencistom w poprzednim układzie. Za taką możliwością przemawiają ogólne zasady zbiorowego prawa pracy, w tym zwłaszcza swoboda rokowań, leżąca u podstaw zbiorowego prawa pracy. Oznacza ona bowiem, że jeżeli strony układu zbiorowego pracy przyznały określone uprawnienia pracownikom lub byłym pracownikom, to mogą je następnie uchylić. Swoboda ta może być ograniczona tylko z mocy wyraźnego przepisu prawa; natomiast brak jest przepisu, który zabraniałby odstępowanie od świadczeń przyznanych wcześniej emerytom lub rencistom.

Pozwana nie rozwiązała (...); natomiast wprowadziła w życie porozumienie zawarte w dniu 20 grudnia 2004 roku pomiędzy zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych (Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku), bowiem nie doszło do zawarcia nowego układu zbiorowego pracy.

Skoro uprawnienia emerytów i rencistów (oraz innych osób niebędących pracownikami) przewidziane w (...) wygasły, to zastosowanie mają postanowienia Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, które weszło w życie z dniem 1 stycznia 2005 roku. Powyższa kwestia (po sprecyzowaniu stanowiska przez powodów) nie była sporną w niniejszej sprawie.

Zgodnie z § 7.3 załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, tracą moc dotychczas stosowane postanowienia układów zbiorowych pracy i inne przepisy dotyczące bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób.

W ocenie Sądu I instancji, w niniejszej sprawie należało także ustalić, czy Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku jest źródłem prawa pracy. Charakter prawny takich porozumień był przedmiotem licznych wypowiedzi w literaturze, jak i w judykaturze. Rozróżniano dwa przeciwstawne stanowiska. Według pierwszego z nich przepis art. 241¹³ § 2 k.p. nie ma zastosowania do postanowień porozumienia zbiorowego niebędącego układem zbiorowym pracy (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2004 roku, w sprawie III PK 57/04, opublikowany w OSNP z 2005 roku, Nr 13, poz. 188), a zawarte porozumienie nie jest źródłem prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2001 roku, w sprawie I PKN 435/00, opublikowany w OSNP z 2003 roku, Nr 7, poz. 175). Natomiast według odmiennego poglądu, porozumienia takie mogą być uznane za przepisy prawa pracy.

Należy w tym miejscu przytoczyć pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2006 roku, w sprawie III PK 114/05, opublikowany w OSNP z 2007 roku, Nr 1-2, poz. 2, zgodnie z którym porozumienia zbiorowe partnerów społecznych określające prawa i obowiązki stron stosunku pracy, także zawarte bez „oparcia w ustawie”, są źródłem prawa pracy (art. 59 ust. 2 i 4 Konstytucji w związku z art. 9 § 1 k.p.), czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2003 roku, w sprawie I PK 270/02, opublikowany w OSNP z 2004 roku, Nr 16, poz. 281, zgodnie z którym przy ocenie zasadności roszczeń pracowniczych opartych na postanowieniach porozumienia zawartego przez związki zawodowe z przyszłym nabywcą przedsiębiorstwa kierować należy się zasadą, że taka umowa ma moc wiążącą nie tylko w sferze zbiorowego prawa pracy, lecz także w zakresie indywidualnych roszczeń pracowniczych.

Sąd I instancji podzielił drugi z przedstawionych poglądów, który aktualnie przeważa w judykaturze. Zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2006 roku, sygnatura akt III PZP 2/06, opublikowaną w OSNP z 2007 roku, Nr 3-4, poz. 38, postanowienia porozumienia zbiorowego w sprawie gwarancji socjalnych, pracowniczych i związkowych, zawartego w procesie prywatyzacji pośredniej (...) pomiędzy związkami zawodowymi działającymi u pracodawcy, a spółką handlową, która po nabyciu akcji stała się spółką dominującą nad spółką zależną będącą pracodawcą, są przepisami prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p.

Uchwała ta wprawdzie dotyczy porozumienia zawartego pomiędzy związkami zawodowymi, a dominującą spółką handlową, która jest pracodawcą, to jednak rozważania zawarte w uzasadnieniu są niezwykle cenne i można je odnieść do stanu faktycznego niniejszej sprawy. Skoro zatem przepisami prawa pracy są postanowienia zawarte z jednej strony przez dominującą spółkę handlową, to tym bardziej przepisami prawa pracy jest porozumienie zawarte pomiędzy organizacjami związków zawodowych, a Zarządem (...) S.A. w K.. Należy zaznaczyć, że (...) S.A. w K. była

dla powodów pracodawcą lub dobrowolnie przejęła zobowiązania po zlikwidowanej (...) S.A. Zgodzić należy się z poglądem Sądu Najwyższego, że zawierane porozumienia z reguły stanowią dla pracowników gwarancję zatrudnienia i gwarancję otrzymania wynagrodzenia i innych świadczeń ze stosunku pracy w wysokości określonej w zawieranej umowie. Pełnią w związku z tym ogromną społeczną rolę, na podstawie takich pakietów pracownikom przysługują indywidualne roszczenia. Jedynym warunkiem skuteczności takiego porozumienia jest zawarcie go z podmiotem będącym pracodawcą.

W tym miejscu Sąd I instancji wskazał, iż w myśl art. 59 ust. 2 Konstytucji RP związki zawodowe oraz pracodawcy i ich organizacje mają prawo do rokowań, w szczególności w celu rozwiązywania sporów zbiorowych, oraz do zawierania układów zbiorowych pracy i innych porozumień.

Cytowany przepis dopuszcza zatem zawieranie przez związki zawodowe i pracodawców i ich organizacje nie tylko układów zbiorowych pracy, ale również innych porozumień. Wskazany przepis na równi z układami zbiorowymi traktuje wszelkie poza-układowe porozumienia. Nie wprowadza przy tym żadnych ograniczeń, ani w sferze podmiotowej, ani przedmiotowej. Oznacza to, że dotyczy on także pakietów socjalnych czy porozumień zbiorowych. Fakt, że ustawowe oparcie wymagane przez art. 9 § 1 k.p. znajduje w normach rangi konstytucyjnej, nie odbiera zawartemu Porozumieniu z dnia 20 grudnia 2004 roku przymiotu źródła prawa. Co więcej, skoro Kodeks pracy dopuszcza we wskazanym przepisie jedynie regulację ustawową, to tym bardziej zasadne jest oparcie w Konstytucji. Pojęcie „oparcie w ustawie” ma tylko to znaczenie, że nie jest możliwe oparcie takich porozumień w przepisach mających niższą rangę niż ustawa. Ustawodawca określa więc minimalną rangę, która może stanowić oparcie dla przedmiotowych pakietów. Artykuł 59 ust. 2 Konstytucji stosuje się bezpośrednio, zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji.

Reasumując, Sąd I instancji uznał, że Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku jest źródłem prawa pracy, na podstawie którego pozwana realizowała dotychczas świadczenia na rzecz emerytów w postaci bezpłatnego węgla.

W dalszej części rozważań Sąd I instancji podkreślił, że zgodnie z § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom przysługuje bezpłatny węgiel według zasad określonych w załączniku Nr 14 do Porozumienia.

Zgodnie z postanowieniami załącznika Nr 14 do Porozumienia, prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych realizowane jest w ekwiwalencie pieniężnym; natomiast prawo to na wniosek uprawnionego może zostać zrealizowane w naturze (§ 1.2 i § 2).

Zgodnie z § 3.1 pkt 1) załącznika Nr 14 do Porozumienia, byłym pracownikom, których stosunek pracy został rozwiązany z (...) S.A. po dniu wejścia w życie (t.j. po dniu 1 stycznia 2005 roku) załącznika Nr 14 w związku z przejściem na emeryturę lub rentę przysługuje bezpłatny węgiel w wymiarze 3 ton rocznie.

Zgodnie z § 3.4 załącznika Nr 14 do Porozumienia bezpłatny węgiel w wymiarze wynikającym z nabytego uprawnienia przysługuje byłym pracownikom oraz wdowom, wdowcom i sierotom pozostałym po pracownikach, jeżeli spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po pracowniku, którzy do dnia wejścia w życie załącznika Nr 14 (t.j. do dnia 1 stycznia 2005 roku) korzystali z uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługującego zgodnie z przepisami prawa obowiązującymi przed dniem wejścia w życie załącznika Nr 14. Bezpłatny węgiel przysługuje wdowom, wdowcom i sierotom, jeżeli spełnią warunki do otrzymania renty rodzinnej po zmarłych byłych pracownikach, o których mowa w pkt 1).

Z cytowanej normy prawnej zawartej w § 13.4 załącznika Nr 14 do Porozumienia wynika, że jeżeli były pracownik lub inne uprawnione osoby nabyły prawo do bezpłatnego węgla na podstawie wcześniej obowiązujących przepisów – przepisów (...) dla (...) S.A. – to posiadają nadal to prawo w wymiarze wynikającym z przepisów (...) dla (...) S.A., t.j. do 3 lub 2,5 ton rocznie.

Formę realizacji bezpłatnego węgla uprawnione osoby określają w deklaracji węglowej, w terminie do dnia 31 grudnia roku poprzedniego (§ 2.4 załącznika Nr 14 do Porozumienia).

Załącznik Nr 14 do Porozumienia wskazuje końcowy termin wypłaty ekwiwalentu pieniężnego. Zgodnie z § 1.2 pkt) 2 załącznika Nr 14 do Porozumienia ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla wypłaca się do dnia 31 marca danego roku na wskazane przez uprawnionego krajowe konto bankowe lub w terminie do dnia 30 kwietnia danego roku w kasie jednostki organizacyjnej.

Z cytowanych norm - § 1.2 pkt 2), § 2.4 – wynika, że pozwana zobowiązała się wykonać zobowiązanie pieniężne najpóźniej do dnia 30 kwietnia danego roku - roku, za który ekwiwalent pieniężny przysługuje. Termin wykonania świadczenia jest w tej sytuacji rozumiany jako ostatni dzień, w którym najpóźniej świadczenie powinno zostać spełnione przez pozwaną według treści zobowiązania wynikającego z aktu wewnątrzzakładowego. Należy przypomnieć, że zasadą jest, iż świadczenie w zobowiązaniach terminowych staje się wymagalne z chwilą nadejścia terminu jego spełnienia, art. 455 k.c. art. 455 KC

Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. (wyrok [schowaj] Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001 roku, w sprawie V CKN 769/00, opublikowany w OSNC z 2001 roku, nr 11, poz. 166).

Zgodnie z art. 455 kc, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Zdaniem Sądu, termin wymagalności w niniejszej sprawie należy wiązać, zgodnie z ustalonymi zwyczajami stron oraz naturą zobowiązania, z zakończeniem okresu zimowego jako okresu grzewczego, na potrzeby którego świadczenie z tytułu bezpłatnego węgla winno być przeznaczone zgodnie z jego celem. Sąd przyjął przy tym, że skoro pozwana określiła termin technicznego zakończenia wypłaty świadczeń do dnia 30 kwietnia 2014 r., to o opóźnieniu pozwanej można mówić najwcześniej od dnia 1 maja 2014 r. Pozwana nadto знаła już wysokość ekwiwalentu za 1 tonę węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych na 2014 rok (informacja do oddziałów wpłynęła faksem z dnia 5 lutego 2014 r.), co dodatkowo potwierdza, że powodowie mieli już uprawnienia za rok 2014.

Załącznik Nr 14 do Porozumienia stanowi także, że prawo do bezpłatnego węgla przysługuje w pełnym rocznym wymiarze pod warunkiem posiadania uprawnień przez wszystkie miesiące roku kalendarzowego. W przypadku, gdy uprawnienie do bezpłatnego węgla nie przysługuje przez cały rok kalendarzowy, wymiar węgla dla tego roku ustala się proporcjonalnie do liczby dni posiadania uprawnień (§ 4).

Cytowane wyżej normy prawne załącznika Nr 14 do Porozumienia pozwalają przyjąć, że zasadą jest prawo do rocznego bezpłatnego węgla w formie ekwiwalentu pieniężnego. Ekwiwalent jest wypłacany z góry, najpóźniej do dnia 31 marca lub 30 kwietnia roku (w zależności od formy wypłaty świadczenia), za który prawo do bezpłatnego węgla przysługuje.

Odmienne prawo do bezpłatnego węgla uregulowano dla pracowników. Ekwiwalent pieniężny za bezpłatny węgiel (deputat węglowy) wypłaca się w ratach miesięcznych w wysokości 1/12 rocznego wymiaru deputatu węglowego (§ 1.5 załącznika Nr 15 do Porozumienia).

Wolą stron Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 r. odmiennie ukształtowano zakres praw pracowników i innych uprawnionych, co prowadzi do wniosku, że powodowie w niniejszej sprawie już z dniem 1 stycznia 2014 r. nabyli prawo do całego świadczenia za rok 2014. W związku z powyższym z dniem 1 stycznia 2014 roku emeryt, rencista, do którego mają zastosowanie przepisy Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, nabył prawo do bezpłatnego węgla za 2014 rok, które jest realizowane w formie ekwiwalentu pieniężnego najpóźniej do dnia 31 marca lub do dnia 30 kwietnia 2014 roku.

Nie można zgodzić się z pozwaną, że prawo do bezpłatnego węgla emeryt (i inna uprawniona osoba niebędąca pracownikiem) nabywa z dniem 31 grudnia 2014 roku, skoro termin wymagalności świadczenia upływa, w ocenie Sądu, najpóźniej z dniem 30 kwietnia 2014 roku.

Sąd Rejonowy wskazał, że dnia 6 lutego 2014 roku zarząd pozwanej spółki i organizacje związków zawodowych zawarły porozumienie w trybie art. 9¹ k.p. w związku z trudną sytuacją ekonomiczną zakładu pracy. Porozumienie to nie zostało zgłoszone do rejestru układów zbiorowych pracy. art. 353¹ KC

Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Zgodnie z § 6 porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku zmniejszono roczny wymiar bezpłatnego węgla przysługującego emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom o jedną tonę rocznie na okres dwóch lat.

Zgodnie z art. 9¹ § 1 k.p. jeżeli jest to uzasadnione sytuacją finansową pracodawcy, może być zawarte porozumienie o zawieszeniu stosowania w całości lub w części przepisów prawa pracy, określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy; nie dotyczy to przepisów Kodeksu pracy oraz przepisów innych ustaw i aktów wykonawczych.

Norma prawna zawarta w art. 9¹ § 2 k.p. stanowi, że porozumienie, o którym mowa w § 1, zawiera pracodawca i reprezentująca pracowników organizacja związkowa, a jeżeli pracodawca nie jest objęty działaniem takiej organizacji, porozumienie zawiera pracodawca i przedstawicielstwo pracowników wyłonione w trybie przyjętym u tego pracodawcy.

Natomiast art. 9¹ § 3 k.p. stanowi, że zawieszenie stosowania przepisów prawa pracy nie może trwać dłużej niż przez okres 3 lat. Przepis art. 241²⁷ § 3 stosuje się odpowiednio; zaś art. 9¹ § 4 k.p. stanowi, że pracodawca przekazuje porozumienie właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy; a art. 9¹ § 5 k.p. stanowi, że przepisy § 1-4 nie naruszają przepisów art. 241²⁷.

Cytowany art. 9¹ k.p. został dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 lipca 2002 roku o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2002 roku, Nr 135, poz. 1146) i jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 241²⁷ k.p.

Z zakresu przedmiotowego omawianego porozumienia wyłączono przepisy powszechnego ustawodawstwa pracy (kodeksu pracy, innych ustaw określających prawa i obowiązki pracowników i pracodawców oraz wydanych na ich podstawie aktów wykonawczych), a także układy zbiorowe pracy (wniosek z art. 9¹ § 5 k.p.). Oznacza to, że w trybie tego porozumienia nie jest możliwe zawieszenie przepisów o charakterze ustawowym i wykonawczym, a także postanowień zakładowych i ponadzakładowych układów zbiorowych pracy. W konsekwencji omawianym porozumieniem można zawiesić postanowienia tzw. swoistych źródeł prawa pracy (poza układami zbiorowymi pracy). Chodzi tu więc o regulaminy (głównie pracy i wynagradzania), porozumienia zbiorowe i statuty określające prawa i obowiązki pracowników i pracodawców.

Cytowana wyżej norma prawna reguluje możliwość zawieszenia w drodze porozumienia stron autonomicznych źródeł prawa pracy – norm, na podstawie których uprawnieni nabywają prawa. Przepis ten jednak nie daje podstawy do zawieszania praw, indywidualnych i skonkretyzowanych w oparciu o normy prawa pracy.

Porozumienia zawieszające mają charakter czasowy, gdyż są zawierane na okres pogorszenia się sytuacji finansowej pracodawcy; jednakże nie dłużej niż na trzy lata. Celem porozumień zawieszających jest dostosowanie warunków pracy i płacy do aktualnych możliwości pracodawcy. Istotną przesłanką zawarcia porozumienia zawieszającego jest sytuacja finansowa pracodawcy. Należy stwierdzić, iż ocena, czy i na ile uległa pogorszeniu sytuacja finansowa pracodawcy, należy do stron porozumienia, czyli do podmiotów, które zawarły Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2005 roku w sprawie III PK 91/05, opublikowanym w OSNP z 2006 roku, Nr 21-22, poz. 316, wskazał, że „sytuacja finansowa pracodawcy” stanowiąca podstawę zawieszenia stosowania przepisów prawa pracy (art. 9¹ k.p. i art. 241²⁷ k.p.) lub postanowień umów o pracę (art. 23^{1a} k.p.) nie podlega kontroli sądu.

Porozumienie z dnia 6 lutego 2014 roku zmniejszające prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób niebędących pracownikami pozwanej ma zastosowanie i wywołuje skutek prawny, ale co najwyżej na przyszłość wobec tych osób, do których zastosowanie mają przepisy Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, w tym zwłaszcza załącznik Nr 14. W tym miejscu należy też zaakcentować na generalną zasadę nieretroakcji przyjętą w art. 3 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Zawieszenie częściowego stosowania Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku w zakresie bezpłatnego węgla dla osób niebędących pracownikami powoduje obniżenie wymiaru świadczenia o jedną tonę rocznie przez okres dwóch lat, z tym że po upływie okresu zawieszenia uprawniony nie będzie mógł domagać się uzupełnienia wymiaru bezpłatnego węgla z okresu zawieszenia przepisów wewnątrzzakładowych. W okresie zawieszenia nie obowiązuje § 3 załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, na podstawie którego uprawniony posiadał prawo do bezpłatnego węgla w wymiarze 3 ton lub 2,5 ton.

Porozumienie o obniżeniu wymiaru bezpłatnego węgla zostało zawarte dnia 6 lutego 2014 roku.

Sąd Najwyższy wyroku z dnia 22 stycznia 2004 roku, w sprawie I PK 199/03, opublikowanym w OSNP z 2004 roku, nr 22, poz. 384, wyraził pogląd, że porozumienie o zawieszeniu stosowania w całości lub w części układu zbiorowego pracy może dotyczyć tylko skutków, które mają nastąpić w przyszłości, a nie zdarzeń prawnych i ich skutków (roszczeń), które już nastąpiły, zawiesza się bowiem „stosowanie” (postanowień) układu zbiorowego pracy, a nie jego postanowień, które już zostały „zastosowane”. Nie zawiesza się „zastosowania” układu a jego stosowanie, a więc jego oddziaływanie w przyszłości, po zawarciu stosownego porozumienia i jego wejściu w życie.

Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 28 kwietnia 1999 roku w sprawie K 3/99 (dotyczącym ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o służbie cywilnej) stwierdził, iż nabycie prawa do świadczeń pracowniczych na podstawie dotychczasowej regulacji następuje w momencie, w którym zostają spełnione pod rządem tej regulacji wszystkie przesłanki determinujące powstanie prawa i wysokość świadczenia (przepracowania odpowiedniego okresu). Dodatkowo podniesiono w uzasadnieniu, że świadczenie odpowiadające prawu nabytemu pod rządem przepisów dotychczasowych nie zostanie spełnione do chwili wejścia w życie nowej ustawy, podlegać będzie nadal spełnieniu w dotychczas ustalonej wysokości (zob. Jerzy Oniszczyk w „Konstytucji RP w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego; wyd. Zakamycze 2000, str. 90).

Zatem, porozumienie o zawieszeniu stosowania Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, w tym wobec osób niebędących pracownikami, nie może działać ze skutkiem wstecznym, w tym znaczeniu, iż nie może ono pozbawiać zainteresowanego prawa do świadczenia, które wynika z jego skonkretyzowanych norm.

Treść porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku nie może być stosowana do zdarzeń zaistniałych przed jego wejściem w życie. Porozumienie nie może zmienić niczego wstecz, nie może ingerować ani w nabyte już prawo, ani przerywać biegu terminu do nabycia prawa; albowiem jedynie wprowadza zmianę na przyszłość (w niniejszej sprawie mogło dotyczyć prawa do bezpłatnego węgla za 2015 rok, 2016 rok). Zatem podpisanie porozumienia przed datą wymagalności świadczenia, nie pozbawia prawa do dochodzenia jego wypłaty, w sytuacji kiedy porozumienie weszło w życie w trakcie 2014 roku, kiedy osoby niebędące pracownikami nabyły już prawo do bezpłatnego węgla za 2014 rok (lub jak wskazuje pozwana rozpoczął się bieg terminu do nabycia prawa do bezpłatnego węgla za 2014 rok). W przeciwnym razie doszłoby do nadużycia prawa podmiotowego przez pozwaną.

Z uwagi na fakt, że osoby niebędące pracownikami z początkiem 2014 roku nabyły prawo do bezpłatnego węgla za 2014 rok, to niedopuszczalny jest pogląd, zgodnie z którym obniżenie o jedną tonę rocznie jest skuteczne od dnia 1 marca 2014 roku (na przyszłość po miesiącu zawarcia porozumienia zawieszającego), a tym samym następuje proporcjonalnie do pozostałego okresu. Innymi słowy nie do zaakceptowania jest pogląd, że za 2014 rok poza utrzymanym wymiarem bezpłatnego węgla (2 ton lub 1,5 tony), zainteresowany otrzyma tylko 167 kg. (2/12 x 1000 kg) za miesiące styczeń i luty; zaś pozostała część (1000 kg – 167 kg) jest skutecznie zawieszona.

Sąd I instancji uznał, że skoro powodowie domagali się ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel odpowiadający 1 tonie węgla, to na podstawie § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku oraz § 3.1 pkt 1) i § 3.4 pkt 1) załącznika Nr 14 do tego Porozumienia należało uwzględnić powództwo; tym bardziej, że pozwana nawet nie wypłaciła świadczenia niespornego, to jest 2 ton lub 1,5 tony.

O odsetkach orzeczono na mocy art. 481 k.c. w związku z art. 300 k.p., przyjmując że 30 kwietnia 2014 roku był ostatnim dniem do spełnienia świadczenia, zgodnie z postanowieniami załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku. Sąd nie podzielił poglądu powodów, że odsetki ustawowe należy liczyć od daty złożenia pozwu.

Powodowie wnosili pozwy w różnych datach i stosownie do daty złożenia pozwu Sąd zróżnicował datę odsetek w punktach 1 i 2 wyroku.

W przypadku powodów: E. A., J. S. (2) i R. Ż. odsetki należało liczyć od dnia 5 czerwca 2014 roku, to jest od dnia następnego po dniu doręczenia odpisu pozwu. Powodowie J. S. (2) i R. Ż. pierwotnie wystąpili o bezpłatny węgiel w naturze i dopiero w pozwie sprecyzowali swoje roszczenie jako świadczenie pieniężne, co było dopuszczalne, jednak wpływa na datę odsetek. Powód E. A. nie stawił się 2014 r. do pozwanej, celem corocznej weryfikacji danych i dopiero w pozwie podał dane mogące służyć do weryfikacji. Powyższe nie pozbawia tego powoda prawa do świadczenia, którego pozwana również nie zakwestionowała, jednak wpływa na datę odsetek, liczonych od opóźnienia pozwanej, w szczególności że obowiązek weryfikacji wynika wprost z § 5 ust. 4 Załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 r.

Dalej idące roszczenia o odsetki powodów E. A., J. S. (2) i R. Ż. podlegało oddaleniu.

W związku z powyższym orzeczono jak w punktach 1-4 wyroku.

O kosztach Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 4, § 6 pkt) 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 roku, Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.).

Powodowie byli współuczestnikami formalnymi, zatem nie łączyła ich więź materialnoprawna. Współuczestnictwo formalne może być następstwem odpowiedniego sformułowania żądań pozwu (na przykład wniesienia go przez kilka lub przeciwko kilku podmiotom); może także wynikać z postanowienia sądu, który kierując się względami ekonomiki procesowej, jest uprawniony połączyć do wspólnego rozpoznania (rozstrzygnięcia) kilka spraw, w których występują po stronie pozwanej lub powodowej te same podmioty (art. 219 k.p.c.). W takiej sytuacji mamy do czynienia z jedną sprawą wyłącznie w znaczeniu formalnym (technicznym). Przy współuczestnictwie formalnym występuje tyle różnych przedmiotów sporu, ilu jest współuczestników formalnych, bowiem każdy z nich mógłby występować w procesie samodzielnie, tok postępowania w stosunku do każdego z nich jest niezależny (można wydać wyrok częściowy lub rozłączyć sprawy do oddzielnego rozpoznania), wreszcie różne mogą być rozstrzygnięcia w stosunku do każdego ze współuczestników.

Dotychczasowe rozważania wskazują, że opłatę (od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni) obliczono jako iloczyn 30 zł (minimalnej wysokości opłaty – art. 13 ustawy o kosztach sądowych) i liczby powodów, bowiem opłata winna wynosić 5% orzeczonego świadczenia, jednakże nie mniej niż suma 30 zł od każdego z powodów (por. także uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2007 roku w sprawie I PZ 22/06, opublikowanym w OSNP z 2008 roku, Nr 5-6, poz. 71).

W związku z powyższym Sąd I instancji nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Gliwicach kwotę 630 zł (21 zł x 9 powodów), od obowiązku uiszczenia której powodowie byli zwolnieni z mocy ustawy.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana, zaskarżając wyrok w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi pozwana zarzuciła:

1. nieważność postępowania, a to wobec faktu, że postępowanie było prowadzone i wyrok został wydany przeciwko podmiotowi, który nie miał zdolności zarówno sądowej jak i procesowej.

Wskazując na powyższe, pozwana wniosła o:

1. odrzucenie pozwu wniesionego przez każdego z powodów;

2. zasądzenie od każdego z powodów na rzecz pozwanej kosztów procesu przy uwzględnieniu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

Niezależnie od powyższego, na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd Odwoławczy powyższego zarzutu, pozwana zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego, a to przepisów:

1. § 1 pkt. 1 w zw. z § 2 pkt 4 i w zw. z § 5 załącznika nr 14 do porozumienia zawartego w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A., a organizacjami związków zawodowych, przez błędną wykładnię tych przepisów, polegającą na przyjęciu, że prawo do bezpłatnego deputatu węglowego na rok 2014 powodowie nabyli z dniem 01.01.2014r.,

2. art. 3 kodeksu cywilnego w związku z art. 300 kp przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że zawarcie w dniu 06.02.2014r. przez pozwaną i organizację związków zawodowych (...), mocą którego na okres lat dwóch zmniejszony został, w trybie i na zasadach art. 9¹ kp, o 1 tonę wymiar bezpłatnego węgla należnego emerytom i rencistom, narusza zasadę zakazu retroakcji, podczas gdy dokonany przez stronę społeczną i zarząd (...) S.A. zawieszeniem objęte zostały świadczenia w dacie 06.02.2014r. niewymagalne, a przysługujące powodom uprawnienie jest prawem o charakterze ciągłym, nie jest uprawnieniem ze stosunku pracy, ale ze stosunkiem tym związanym, a powołana decyzja podjęta została przez strony Porozumienia w warunkach wymuszonych przez sytuację (...) S.A.,

3. art. 8 kodeksu pracy poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, kiedy powodowie czynią ze swego prawa użytek sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, a to z zasadą poszanowania i solidaryzowania się z wysiłkami podejmowanymi przez stronę społeczną i zakład pracy, celem których jest utrzymanie istnienia zakładu pracy, który był zakładem pracy powodów (lub jest następcą prawnym tego zakładu) w tym, w pierwszej kolejności, utrzymania miejsc pracy dla załogi liczącej około 60 tysięcy osób.

Niezależnie od powyższego, na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd Odwoławczy zarzutów powyżej wskazanych, pozwana zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego, a to przepisów:

1. § 1 pkt. 1 w zw. z § 2 pkt 4 załącznika nr 14 do porozumienia zawartego w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A., a organizacjami związków zawodowych w związku z art. 65 kodeksu cywilnego polegające na przyjęciu istnienia po stronie powodów p.p. J. Ś. i R. Ź. roszczenia o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego deputatu węglowego na rok 2014, a to w sytuacji, gdy powodowie ci złożyli pozwanej oświadczenie o realizacji tego deputatu w naturze.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwana wniosła o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa każdego z powodów w całości i zasądzenie od każdego z powodów na rzecz pozwanej kosztów procesu przy uwzględnieniu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje, ewentualnie

2. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

W uzasadnieniu apelacji, co do zarzutu nieważności postępowania wskazała że postępowanie prowadzone było przeciwko (...) S.A. Oddział KWK (...), to jest podmiotowi nie posiadającemu zarówno zdolności sądowej jak i zdolności procesowej. Przeciwno temu samemu podmiotowi wydany został zaskarżony wyrok.

Pozwana wskazała, że z przedłożonego przy odpowiedzi na pozew odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego wynika, iż (...) S.A. jest przedsiębiorstwem jednozakładowym w skład którego wchodzi kilkanaście oddziałów, w tym (do dnia 31.07.2014r.) Kopalnia (...). Żaden z należących do (...) S.A. jej oddziałów nie posiada i nie posiadał zarówno zdolności sądowej, jak i procesowej.

Naprowadzony w tym miejscu fakt, przy uwzględnieniu przepisu art. 379 pkt. 2 kpc, nakazuje stwierdzić, że postępowanie w sprawie niniejszej dotknięte jest wadą nieważności.

Niezależnie od powyższego, pozwana podniosła, że u podstaw wydania zaskarżonego wyroku legło przyjęcie przez Sąd, że Porozumienie, jakie zostało zawarte w dniu 06.02.2014r. pomiędzy Zarządem pozwanej a organizacjami związków zawodowych, mocą którego (między innymi) zmniejszony został na okres dwóch lat o 1 tonę roczny wymiar bezpłatnego węgla przysługującego emerytom, rencistom i innym uprawnionym, nie może mieć zastosowania co do świadczenia w postaci bezpłatnego węgla należnego powodom - emerytom i rencistom - w roku 2014, natomiast jest skuteczne co do przedmiotowego świadczenia należnego za lata 2015 i 2016.

Zdaniem pozwanej , zaskarżonego wyroku nie sposób uznać za słuszny.

Pozwana wskazała, że zgadza się jedynie z wyrażonym przez Sąd I instancji poglądem, iż od dnia 01.01.2005r. poczynając, wyłącznym źródłem prawa powodów do otrzymywania od pozwanej świadczenia w postaci bezpłatnego węgla jest Porozumienie, jakie zawarte zostało pomiędzy Zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych w dniu 20.12.2004r. w brzmieniu nadanym temu Porozumieniu załącznikiem numer 14.

Ponadto pozwana wskazała, że bezspornym w sprawie pozostaje również, iż u podstaw zawarcia w dniu 06.02.2014r. przez zarząd pozwanej i działające u pozwanej organizacje związków zawodowych porozumienia, mocą którego (między innymi) zmniejszony został na okres dwóch lat o 1 tonę roczny wymiar bezpłatnego węgla przysługującego emerytom, rencistom, legła bardzo zła sytuacja finansowa pozwanej.

1. W zakresie zarzutu naruszenia prawa materialnego, tj przepisów § 1 pkt. 1 w zw. z § 2 pkt 4 i w zw. z § 5 załącznika nr 14 do Porozumienia z 20.12.2004r. zawartego pomiędzy zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych, pozwana podniosła następujące argumenty:

Dokonując prawnej analizy skuteczności dokonanego w dniu 06.02.2014r. zmniejszenia na w/w okres wymiaru należnego emerytom i rencistom prawa do bezpłatnego deputatu węglowego, Sąd Orzekający uznał, że ograniczenie to, w części obejmującej rok 2014, nie mogło wywrzeć skutku, a to wobec faktu, że prawo powodów do bezpłatnego węgla powstaje w dniu 1 stycznia każdego roku.

Tymczasem, zgodnie z postanowieniami w/w załącznika numer 14 do Porozumienia z 20.12.2004r:

- formę realizacji bezpłatnego węgla uprawniony określa co roku (w terminie do dnia 31 grudnia każdego roku poprzedzającego) - § 2 ust 4,
- prawo to wygasa z dniem ustania prawa do emerytury, renty, renty rodzinnej lub świadczenia przedemerytalnego (§ 5 ust 2),
- prawo to ulega zawieszeniu w okresie stałego zamieszkania uprawnionego poza granicami kraju (§ 5 ust 3),
- prawo do węgla podlega corocznej weryfikacji - (§ 5 ust. 4).

Stwierdzić tym samym należy, że dla realizacji należnego powodom (jak każdemu innemu uprawnionemu) przedmiotowego prawa:

- pozwana zastrzegła sobie prawo do corocznej weryfikacji należnego uprawnionym prawa do bezpłatnego węgla,
- w przypadku zaistnienia okoliczności wymienionych w § 5 ust. 2 i 3 prawo to wygasa, lub ulega zawieszeniu,
- uprawnieni obowiązani są składać oświadczenia zarówno co do braku zaistnienia przesłanek pozbawiających ich tego uprawnienia, bądź uprawnienie to zawieszających, jak i co do wyboru formy realizacji swego uprawnienia, a obowiązek ten ma charakter cykliczny.

Pozwana wskazała, że uznać tym samym należy - wbrew poczynionej przez Sąd Orzekający wykładni analizowanych przepisów - że dopiero złożenie przedmiotowego oświadczenia wywiera dla uprawnionego skutek w postaci nabycia przedmiotowego prawa (za okres od 01 stycznia danego roku poczynając) w wymiarze określonym w Załączniku nr 14. Równocześnie, niedochowanie przez uprawnionego terminu wskazanego przepisem § 2 ust.4 nie tylko nie pozbawia uprawnionego prawa dokonania wyboru formy realizacji deputatu, ale - jeśli uprawniony spełnia warunki do otrzymania deputatu - dokonany w trakcie roku wybór co do formy jego realizacji, jest dla pozwanej wiążący. Brak stosownego oświadczenia uprawnionego skutkuje zawieszeniem (na dany rok, a w przypadku złożenia tegoż oświadczenia w trakcie roku, do tej właśnie daty) uprawnienia do otrzymania bezpłatnego węgla.

Pozwana wskazała również, że z przedłożonego przy odpowiedzi na pozew zestawienia złożonych oświadczeń wynika wprost, że w dacie 06.02.2014r. po stronie żadnego z powodów nie powstało (jeszcze) prawo do bezpłatnego deputatu węglowego na rok 2014.

2. W zakresie zarzutu naruszenia prawa materialnego, tj. art. 3 kodeksu cywilnego w związku z art. 300 kp przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, pozwana podniosła następujące argumenty:

Pozwana wskazała, że Sąd Orzekający przyjął, że zawarcie w dniu 06.02.2014r. przez pozwaną i organizację związków zawodowych (...), mocą którego na okres lat dwóch zmniejszony został - w trybie i na zasadach art. 9¹ kp - o 1 tonę wymiar bezpłatnego węgla należnego emerytom i rencistom narusza typizowaną przepisem art. 3 kodeksu cywilnego zasadę zakazu retroakcji. Dla uzasadnienia prawidłowości swego poglądu prawnego, Sąd powołał się na stanowisko i pogląd wyrażony przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 3/99, jak i przez Sąd Najwyższy w wyroku wydanym w sprawie I PK 199/03.

Zacytowany w tym miejscu pogląd prawny Sądu Orzekającego nie sposób uznać za słuszny, a przy tym nie znajduje on potwierdzenia w przywołanym przez Sąd orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego. Pogląd ten (Sądu Orzekającego) jest nadto sprzeczny z poglądem SN wyrażonym w sprawie I PK 199/03.

Pozwana podniosła, że gdy przedmiotem rozpoznania w sprawie niniejszej jest prawo powodów do świadczeń ciągłych (corocznych), to przedmiotem analizy dokonanej przez Trybunał w sprawie K 3/99, było prawo do świadczenia jednorazowego (nagrody jubileuszowej). Jednorazowość i wyjątkowość przedmiotowego prawa została przez Trybunał Konstytucyjny wprost podkreślona. W uzasadnieniu powołanego wyroku wskazane bowiem zostało:

„Zwrócić należy uwagę na charakter nagrody jubileuszowej oraz zwiększenia jednorazowej odprawy z tytułu 20-letniego stażu pracy (art. 57 ust. 1 i 2 oraz art. 59 in fine w związku z art 83 dot.u.s.c.). Oba te świadczenia nie są wynagrodzeniem za bieżącą pracę w służbie cywilnej, lecz wyrazem wdzięczności państwa za wieloletnią pracę. Prawo do nagrody jubileuszowej lub zwiększenia jednorazowej odprawy, jako świadczeń finansowanych z budżetu państwa, wiąże się z uznaniem przez państwo, że wieloletnia praca stanowiąca tytuł do tych świadczeń jest zasługą godną wyróżnienia także w wymiarze finansowym, i to niezależnie od wynagrodzenia, które pracownik już otrzymał w przeszłości za ową pracę”.

Pozwana podniosła przy tym, że odwołanie się przez Sąd Orzekający wprost do w/w poglądu prawnego przedstawionego przez Trybunał Konstytucyjny w omawianym wyroku, nie powinno mieć miejsca. O ile bowiem, przedmiotem rozpoznania w w/w sprawie TK była legalność wprowadzanych regulacji ustawowych, dotyczących przy tym świadczeń należnych pracownikowi, to przedmiotem rozpoznania w sprawie niniejszej jest kwestia praw przysługujących uprawnionym z mocy uregulowań wewnątrzzakładowych, zobowiązań zaciągniętych przez ten zakład dobrowolnie (bez przymusu wynikającego z powszechnie obowiązujących przepisów prawa) w stosunku do osób nie będących pracownikami.

Pozwana odnosząc się z kolei do przywołanego przez Sąd Orzekający wyroku Sądu Najwyższego podkreśliła, że w wyroku tym (teza 2.) Sąd Najwyższy stwierdził: „Porozumienie o zawieszeniu stosowania układu zbiorowego pracy (art. 241²⁷ k.p.) nie może działać ze skutkiem wstecznym i pozbawiać pracownika wymagalnych roszczeń.”

Pozwana wskazała, że w wyroku tym Sąd Najwyższy, dokonując - dla potrzeb przepisu art. 241²⁷ kp - oceny określonego zachowania pracodawcy poprzez pryzmat zgodności z zasadą nie retroakcji, podkreślił, że zakazem dokonywania zmian wynikającym z tej zasady objęte są te świadczenia, które są świadczeniami wymagalnymi.

Pozwana wskazała, że zacytowanie przez Sąd I-ej instancji passusów z uzasadnienia w/w wyroku Sądu Najwyższego dokonane zostało w sposób niepełny.

Pełna treść bowiem przedstawionego przez Sąd Najwyższy wyводу prawnego (co do meritum omawianego problemu), brzmi:

„W ocenie Sądu Najwyższego, zawieszenie stosowania układu zbiorowego pracy nie może polegać na pozbawieniu pracowników roszczeń ze stosunku pracy, które mają postać skonkretyzowanych określonych świadczeń, a zwłaszcza jeżeli stały się one już wymagalne. Stanowiska takiego zdaje się nie brać pod uwagę Sąd drugiej instancji (a także Sąd Pracy), uznając ponadto, że bez znaczenia jest to, iż porozumienie o zawieszeniu stosowania postanowień układu zbiorowego pracy dotyczy świadczeń za rok poprzedzający (2001) wejście w życie tego porozumienia (2002). Wprowadzenie instytucji porozumienia w sprawie zawieszenia stosowania układu zbiorowego pracy stanowi odstępstwo od ogólnej zasady obowiązywania i stosowania postanowień układowych, a to przemawia za ścisłą interpretacją granic dopuszczalności wprowadzania zmian (zawieszania stosowania układu zbiorowego pracy) w drodze porozumień o zawieszeniu stosowania w całości lub w części układu zbiorowego pracy. Prowadzi to do wniosku, że pod pojęciem zawieszenia stosowania postanowień układu zbiorowego pracy nie należy umieszczać przypadków, w których w wyniku działania mechanizmu układowego (jego "stosowania") pracownik nabył konkretne roszczenie i roszczenie to jest wymagalne. Z art. 241²⁷ § 3 k.p. wynika, że w razie zawarcia wskazanego w nim porozumienia z mocy prawa nie stosuje się warunków umowy o pracę wynikających z układu zbiorowego pracy. Na tym tle należy odróżnić przypadki, w których określone warunki umowy o pracę zostały już zastosowane (w tym znaczeniu, że na ich podstawie po stronie pracownika powstało już konkretne roszczenie, zwłaszcza jeżeli jest ono już wymagalne) od przypadków, w których warunki te jeszcze nie zostały zastosowane, ale mogą zostać zastosowane w przyszłości, w tym rozumieniu, że po zaistnieniu określonych zdarzeń zrodzą określone roszczenia po stronie pracownika. Porozumienie o zawieszeniu stosowania w całości lub w części układu zbiorowego pracy może dotyczyć tylko skutków, które mają nastąpić w przyszłości, a nie zdarzeń prawnych i ich skutków (roszczeń pracowniczych), które już nastąpiły. Zawiesza się bowiem "stosowanie" (postanowień) układu zbiorowego pracy, a nie jego postanowień, które już zostały "zastosowane". Nie zawiesza się "zastosowania" układu a jego stosowanie, a więc jego oddziaływanie w przyszłości, po zawarciu stosownego porozumienia i jego wejściu w życie. Przyjmując inną interpretację unormowań zawartych w art. 241²⁷ k.p. Sąd drugiej instancji nie zajmował się kwestią dopuszczalności zawieszenia prawa powoda do nagrody z okazji (...) za rok 2001 w następstwie zawarcia porozumienia, które weszło w życie dopiero w roku 2002, ani też nie ustalał, czy prawo to przekształciło się w konkretne, wymagalne roszczenie i kiedy to nastąpiło. Za prawidłową należy wszakże przyjąć wykładnię art. 241²⁷ k.p., z której wynika, że zawierane na jego podstawie porozumienie o zawieszeniu stosowania układu zbiorowego pracy nie może działać ze skutkiem wstecznym, w tym znaczeniu, iż nie

może ono pozbawiać pracownika prawa do świadczeń, które wynikają z jego skonkretyzowanych roszczeń - zwłaszcza jeżeli stały się one już wymagalne - powstałych przed zawarciem porozumienia”.

Pozwana podniosła, że w dacie zawierania w dniu 06.02.2014r. Porozumienia, roszczenia powodów zarówno o ekwiwalent pieniężny, jak i o węgiel w naturze nie były jeszcze wymagalne, a to wobec faktu, że:

- zgodnie z § 1 ust. 2 pkt. 2 załącznika nr 14 do Porozumienia z 29.12.2004r., termin realizacji przez pozwaną uprawnień do bezpłatnego węgla w formie ekwiwalentu pieniężnego to dzień 31 marca (lub 30 kwietnia) danego roku,

- w/w załącznik nr 14 nie zawiera w ogóle określenia terminu realizacji przez pozwaną uprawnień do bezpłatnego węgla w naturze należnego emerytom, czy rencistom w danym roku. Datą wymagalności tego roszczenia co do roku 2014, jest zatem dzień 31.12.2014r.

Dalej pozwana podkreśliła okoliczności sprawy niniejszej:

1/ fakt braku wymagalności w dacie 06.02.2014r. roszczenia powodów o realizację na ich rzecz przez pozwaną prawa do bezpłatnego węgla przewidzianego załącznikiem numer 14 do Porozumienia z 20.12.2004r.,

2/fakt, że w dacie 06.02.2014r., przedmiotowe prawo dla żadnego powodów jeszcze nie powstało,

2/ charakter przysługującego powodom uprawnienia, a w szczególności fakt, że jest to prawo o charakterze ciągłym (przysługujące corocznie),

3/ przedmiotowe uprawnienie powodów nie jest uprawnieniem ze stosunku pracy, ale uprawnieniem ze stosunkiem tym związanym,

4/ decyzja o ograniczeniu podjęta została przez strony Porozumienia w warunkach wymuszonych przez sytuację finansową pozwanej

nakazują stwierdzić, że dokonane przez strony Porozumienia ograniczenie należnego powodom prawa nie narusza zasady zakazu retroakcji, a przy tym wypełnia dyspozycję art. 9¹ kodeksu pracy, który - wobec faktu, że dotyczy świadczeń innych, niż pracownicze - winien być stosowany per analogiam.

3. Dot. zarzutu naruszenia prawa materialnego - przepisu art. 8 kodeksu pracy.

Zdaniem pozwanej, dochodzenie przez powodów roszczeń objętych żądaniem pozwu, stanowi nadużycie przez powodów swojego prawa. Jak zostało to w sprawie wykazane, w obawie przed realnym zagrożeniem dla pracowników pozwanej ich miejsc pracy, strony dialogu społecznego postanowiły ograniczyć część uprawnień przewidzianych porozumieniem płacowym z grudnia 2004r., zarówno dla pracowników jak i byłych pracowników. Oświadczenie woli o zawieszeniu uprawnień złożyły jednomyślnie wszystkie działające u pozwanej związki zawodowe, działając w tej sytuacji na rzecz, czy wręcz w imieniu strony pracowniczej, jak i emerytów oraz rencistów.

Pozwana podniosła, że uwzględniając jej wyjątkową sytuację, kierowanie przez powodów swych żądań, jest korzystaniem ze swego prawa w sposób sprzeczny z zasadami współzycia społecznego, a to z zasadą poszanowania i solidaryzowania się z wysiłkami podejmowanymi przez stronę społeczną i zakład pracy, celem których jest utrzymanie istnienia zakładu pracy, który był zakładem pracy powodów (lub jest następcą prawnym tego zakładu), w tym, w pierwszej kolejności, utrzymania miejsc pracy dla załogi liczącej około 60 tysięcy osób.

4. Odnośnie zarzutu naruszenia prawa materialnego, a to przepisów § 1 pkt. 1 w zw. z § 2 pkt 4 załącznika nr 14 do porozumienia zawartego w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A., a organizacjami związków zawodowych w związku z art. 65 kc.

Pozwana podniosła, że powodowie, p.p. J. Ś. i R. Ż., stosownie do w/w przepisów załącznika numer 14 do porozumienia płacowego z dnia 20.12.2004r. złożyli pozwanej oświadczenie o wyborze realizacji należnego im deputatu węglowego w naturze (odpowiednio, w dniach: 21.05.2014r. i 20.05.2014r.). Uwzględniając regulację przepisu art. 65 kodeksu cywilnego stwierdzić należy, że oświadczenie to z chwilą dotarcia do pozwanej jest wiążące dla obu stron. Tym samym brak jest podstaw prawnych do przyjęcia, że powodowie ci mają prawo do dochodzonego w sprawie ekwiwalentu pieniężnego z tytułu bezpłatnego węgla za rok 2014.

W odpowiedzi na apelację pozwanej powodowie wnieśli o:

1. oddalenie apelacji w całości

2. obciążenie pozwanego kosztami postępowania apelacyjnego w tym kosztami zastępstwa procesowego wg norm przepisanych

W uzasadnieniu wskazali, że wyrokiem z dnia 11.07.2014r Sąd Rejonowy w Gliwicach zasądził na rzecz powodów, którzy zadeklarowali wypłatę ekwiwalentu za bezpłatny węgiel w pieniądzu, kwoty po 597 zł każdemu tytułem ekwiwalentu za bezpłatny węgiel wraz z odsetkami od dnia 1.05.2014r i kosztami postępowania. Powodowie wskazali, że uprawnienie to, co w sprawie nie jest sporne, wynika z treści Porozumienia z dnia 20.12.2014 r. zawartego pomiędzy Zarządem (...) S.A., a organizacjami związków zawodowych, które zastąpiło zakładowe układy zbiorowe pracy obowiązujące w spółkach węglowych przed przejściem przez (...) S.A.

Dalej podnieśli, że zarzut nieważności jest chybiony z tej przyczyny, iż bezspornie pozwanym jest (...) S.A. w K., co wynika z treści pozwu i oznaczenia stron a ewentualny brak adresu siedziby spółki nie czyni postępowania nieważnym, gdyż była ona i jest należycie reprezentowana. Dopisek dotyczący oddziału precyzuje miejsce w którym praca była świadczona i gdzie winna znajdować się dokumentacja pracownicza oraz dotycząca ekwiwalentu za bezpłatny węgiel. Wskazali, że również pozwany w toku procesu posługuje się takim dookreślającym oznaczeniem strony. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż pozwany w zakresie zatrudniania posługuje się oddziałami jako pracodawcą, poprzez np. oznaczenia na świadectwach pracy, funkcją dyrektora ds. pracowniczych, czy też funkcjonowania zakładowych organizacji związków zawodowych, a wobec tego nawet posługiwanie się firmą spółki z dodatkiem nazwy oddziału nie czyni postępowania nieważnym.

Ponadto wskazali, na art. 460 §1 KPC zgodnie, z którym zdolność sądową i procesową ma także pracodawca, chociażby nie posiadał osobowości prawnej, a wobec tego nawet pozwanie samego oddziału nie czyniłoby tego postępowania nieważnym.

Nadto wskazali, że jak wykazano w toku postępowania uprawnienie do bezpłatnego węgla powstaje z początkiem roku i w przypadku ekwiwalentu płatne jest do dnia 31.03. na konto uprawnionego, a do 30.04. w kasie pozwanego. Powołany w apelacji §4 ust.2 Załącznika nr 14 do Porozumienia nie kreuje samego prawa ale stanowi o jego wymiarze. Podnieśli, że nieznaną konstrukcją byłoby ustalenie terminów płatności dla uprawnienia które dopiero powstanie. Również praktyka wypłaty ekwiwalentu oraz wydawania bezpłatnego węgla w sposób bezsporny wskazuje na powstanie uprawnienia w terminie podanym w pozwie czyli 1.01.2014r oraz w przyjętym w orzeczeniu sądu I instancji. Dlatego chybione są zarzuty apelacji, iż wobec zawarcia Porozumienia z 6.02.2014r uprawnienie to nie przysługiwało przez cały rok i zostało ograniczone przed datą wymagalności. Przywołane powyżej terminy są bowiem terminami do których świadczenie winno być wykonane, a nie od którego powstaje.

Powodowie wskazali, że zawarte Porozumienie z dnia 20.12.2014r zawarte pomiędzy Zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych bezspornie mieści się w katalogu źródeł prawa pracy, a wobec tego przyjęcie, iż dozwolone jest ograniczenie uprawnień osób objętych tym porozumieniem (emerytów, rencistów i innych uprawnionych) dlatego tylko, że nie są pracownikami nie znajduje uzasadnienia w art. 9(1) KP, a tym bardziej w art. 3 KC w związku z art. 300 KP.

Ponadto podnieśli, że nieuprawniony jest również zarzut pozwanego nadużycia prawa przez stronę powodową, gdyż nawet trudna sytuacja pozwanego nie uprawnia go do działań naruszających prawo. Odnosząc się do tego zarzutu należy zwrócić uwagę, iż trudna sytuacja ekonomiczna nie jest zjawiskiem nagłym i rozsądny przedsiębiorca mógł dokonać ograniczeń w roku 2013 ze skutkiem od 2014. Poza tym pomimo tego że (...) S.A. nie dokonuje wypłat ekwiwalentu również w części której nie kwestionuje żądanie dochodzone w tym postępowaniu ogranicza się jedynie do jednej tony, wobec tego roszczenie jest uzasadnione.

Powodowie wskazali na §10 Porozumienia z 20.12.2004r zawartego pomiędzy Zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych zgodnie z którym emerytom, rencistom i innym uprawnionym, przysługuje bezpłatny węgiel według zasad określonych w załączniku nr 14 do Porozumienia. Powodowie podnieśli, że prawo do bezpłatnego węgla realizowane jest w ekwiwalencie pieniężnym jako zasada, od której przewidziano wyjątek dla osób zużywających węgiel w gospodarstwie domowym. Trudno w tym układzie przychylić się do poglądu, iż mamy dwie równoważne formy realizacji uprawnienia do bezpłatnego węgla. W tym stanie rzeczy ekwiwalent jako podstawowa forma ma pierwszeństwo wynikające z treści Porozumienia, a ponadto z chwilą gdy pozbawiono uprawnionych do 1 tony, zdaniem powodów mogli na nowo określić sposób w jaki ich prawo będzie realizowane. Zważyć należy, iż ograniczenie wydawania węgla o 1 tonę z punktu widzenia zainteresowanych mogło zmusić ich do zakupu węgla na cele opałowe w innym miejscu. Dlatego wykonanie w naturze tego uprawnienia traci swój społecznoekonomiczny cel i słusznie w tym względzie orzekł sąd I instancji.

W piśmie procesowym z dnia 29.01.2015 r. pozwana:

1. ***cofnęła apelację wniesioną w niniejszej sprawie w części*** obejmującej zaskarżenie wyroku wydanego w stosunku do powodów:

ad.1/ E. A., ad.21 J. S. (1) ad.3/ I. S., ad.4/ A. S. (1), ad.6/ J. S. (3), ad.7 / H. S., ad.8/ E. S., ad.9/ A. S. (2), ad.10/ A. S. (3), ad.11/ B. S., ad.12/ K. S., ad.13/ U. S., ad.14/ B. W., ad.15/ J. Z., ad.16/ R. Z., ad.18/ T. K. (1), ad.19/ M. K., ad.20/ T. K. (2), ad. 21/A. K.,

- natomiast podtrzymała apelację w stosunku do ***powodów***: ad.5/ J. Ś. i ad.17/ R. Ż.,

2. uzupełniła swoje stanowisko przedstawione w tej części apelacji, którą zaskarżony wyrok wydany został w stosunku do powodów J. Ś. i R. Ż., w ten sposób, że uzupełniła zarzut naruszenia prawa materialnego (str. 7 apelacji), a to przepisów § 1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 4 załącznika nr 14 do porozumienia zawartego w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych, w związku z art. 61 § 1 kodeksu cywilnego (w apelacji powołany oczywiście błędnie; omyłkowo art. 65 kc), poprzez dodanie, że:

- naruszony został również przepis art 365 § 1 i 2 kodeksu cywilnego,

a naruszenie przez Sąd Orzekający w/w przepisów prawa materialnego polega na niezastosowaniu wszystkich wymienionych przepisów prawa, i skutkuje błędnym przyjęciem istnienia po stronie powodów J. Ś. i R. Ż. prawa do bezpłatnego węgla za rok 2014 realizowanego w formie ekwiwalentu pieniężnego, a to w sytuacji, kiedy powodowie ci złożyli pozwanej oświadczenie o realizacji przedmiotowego deputatu w węglu w naturze.

3.cofnęła pozostałe zarzuty apelacji wniesionej od wyroku Sądu I-ej instancji wydanego w stosunku do powodów J. Ś. i R. Ż..

Wskazując na powyższe pozwana wniosła o:

1. umorzenie postępowania apelacyjnego w części dotyczącej zaskarżenia wyroku Sądu I-ej instancji, wydanego w stosunku do powodów: E. A., J. S. (1), I. S., A. S. (1), J. S. (3), H. S., E. S., A. S. (2), A. S. (3), B. S., K. S., U. S., B. W., J. Z., R. Z., T. K. (1), M. K., T. K. (2) i A. K.,

2. w części w jakiej zaskarżony wyrok dotyczy powodów J. Ś. i R. Ż., o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości,

3. zasądzenie od powodów J. Ś. i R. Ż. na rzecz pozwanej kosztów procesu, przy uwzględnieniu kosztów zastępstwa procesowego w/g norm przepisanych za obie instancje.

W uzasadnieniu powyższego pozwana podniosła, że jak już wskazane to zostało w apelacji z dnia 20.08.2014r. (str 7 apelacji), wyrok Sądu I-ej instancji wydany w stosunku do powodów J. Ś. i R. Ż., jest wynikiem naruszenia przez Sąd Orzekający prawa materialnego.

Prostując oczywistą omyłkę zawartą w apelacji, polegającą na wskazaniu, że wyrok ten narusza (m.in. przepis art. 65kc, podczas gdy chodzi o naruszenie przepisu art. 61 § 1 kodeksu cywilnego), pozwana podniosła nadto, że wyrok ten jest wynikiem naruszenia przez Sąd meriti również przepisu art. 365 § 1 i 2 kodeksu cywilnego, a naruszenie wszystkich wymienionych przepisów prawa materialnego, to jest przepisów § 1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 4 załącznika nr 14 do Porozumienia zawartego w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A., a organizacjami związków zawodowych (zwanego dalej porozumieniem), w związku z art. 365 § 1 i 2 i w zw. z art 61 § 1 kodeksu cywilnego, polega na ich niezastosowaniu.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd I instancji zasądził od pozwanej na rzecz wszystkich powodów kwotę po 597.00 zł tytułem ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel za rok 2014.

W części, w jakiej zaskarżony wyrok dotyczy powodów J. Ś. i R. Ż. pozwana wskazała, iż bezspornym pozostaje w sprawie, że zgodnie z porozumieniem zawartym w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...), a organizacjami związków zawodowych (§10) oraz z załącznikiem numer 14 do tego porozumienia, emerytom i rencistom i innym uprawnionym osobom przysługuje coroczne prawo do bezpłatnego deputatu węglowego, przy czym prawo to uprawniony może zrealizować bądź w ekwiwalencie pieniężnym wypłacanym przez pozwaną, bądź w węglu w naturze.

Prawo wyboru formy realizacji przysługującego prawa (świadczenia), zastrzeżone zostało na rzecz uprawnionego do deputatu (§ 1 pkt 1 w zw. z §2 pkt 4 załącznika nr 14 do porozumienia).

Zdaniem pozwanej, jej zobowiązanie do realizacji na rzecz uprawnionych emerytów i rencistów prawa do deputatu węglowego ma charakter zobowiązania przemienne, uregulowanego przepisem art. 365 § 1 kc zgodnie z którym, jeżeli dłużnik zobowiązany jest w ten sposób, że wykonanie zobowiązania może nastąpić przez spełnienie jednego z kilku świadczeń, wybór świadczenia należy do dłużnika, chyba, że z czynności prawnej, ustawy lub okoliczności wynika, że uprawnionym do wyboru jest wierzyciel. Zgodnie z przepisem § 2 art. 365 kc, wyboru dokonuje się przez złożenie oświadczenia drugiej stronie.

W datach wskazanych w przedłożonym przy odpowiedzi na pozew zestawieniu, powodowie J. Ś. i R. Ż., złożyli pozwanej oświadczenie o realizacji w roku 2014 deputatu węglowego w postaci bezpłatnego węgla w naturze i pobrali asygnaty uprawniające ich do pobrania wskazanej w zestawieniu ilości węgla.

Zdaniem pozwanej zastrzeżone na rzecz uprawnionego do deputatu, prawo wyboru należnego mu świadczenia, a to wyboru czy ma być to świadczenie w postaci ekwiwalentu pieniężnego, czy w postaci wydanego przez pozwaną węgla w naturze, jest uprawnieniem prawokształtującym. Dokonanie wyboru przez osobę do tego uprawnioną (w sprawie niniejszej powodów) zmienia treść zobowiązania, bowiem sprecyzowany zostaje jego przedmiot; dotychczasowe zobowiązanie przemienne staje się zobowiązaniem o jednym (wybranym) świadczeniu, a przy tym - zgodnie z przepisem art. 365 § 2 w zw z art. 61 § 1 kc - wywiera ono skutek z chwilą, kiedy dotarło do jego adresata. Od tej chwili wierzycielowi należne jest już od dłużnika wyłącznie świadczenie, które zostało wybrane. Oświadczenie o wyborze dokonane przez osobę uprawnioną do wyboru jest nieodwołalne i może zostać zmienione jedynie za zgodą jego adresata.

Pozwana wskazała, że nie wyraziła i nie wyraża zgody na zmianę dokonanego przez powodów wyboru. Stwierdzić tym samym należy, że od daty, w której powodowie J. Ś. i R. Ż. złożyli pozwanej oświadczenie o wyborze formy realizacji deputatu w postaci węgla w naturze, przysługuje im (wyłącznie) prawo do tego właśnie świadczenia, a żądanie pozwu mogło dotyczyć wyłącznie wydania przez pozwaną węgla w naturze.

Tym samym, zdaniem pozwanej, żądanie w/w powodów zasądzenia na ich rzecz od pozwanej ekwiwalentu pieniężnego, winno zostać uznane za bezzasadne.

Ponadto pozwana wskazała, że omawiany w niniejszym piśmie problem prawny był już przedmiotem analizy w sprawach Sądu Okręgowego w Gliwicach Ośrodek (...) w R., w których stan faktyczny był tożsamy ze stanem faktycznym sprawy niniejszej (sprawy z powództwa emerytów i rencistów przeciwko (...) S.A. o zasądzenie ekwiwalentu pieniężnego za jedną tonę węgla należną za rok 2014) i wydając wyrok w tych sprawach, Sąd Okręgowy zaprezentował pogląd prawny przedstawiony w niniejszym piśmie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej w części dotyczącej powodów J. Ś. i R. Ż. musiała ulec oddaleniu jako bezzasadna, natomiast w części dotyczącej pozostałych powodów, wobec cofnięcia apelacji w tym zakresie, postępowanie apelacyjne należało umorzyć.

Mianowicie pozwana cofnęła apelację od wyroku Sądu I instancji w części w jakiej wyrok ten został wydany w stosunku do powodów:

E. A., J. S. (1), I. S., A. S. (1), J. S. (3), H. S., E. S., A. S. (2), A. S. (3), B. S., K. S., U. S., B. W., J. Z., R. Z., T. K. (1), M. K., T. K. (2) i A. K..

Zgodnie z art. 391 § 2 kpc, w razie cofnięcia apelacji Sąd II instancji umarza postępowanie apelacyjne i orzeka o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.

Mając powyższe na uwadze, w pkt 2 wyroku Sąd Okręgowy umorzył postępowanie apelacyjne w zakresie w jakim pozwana cofnęła apelację, czyli w zakresie dotyczącym wymienionych wyżej powodów, na mocy powołanego przepisu.

Natomiast apelacja pozwanej w części dotyczącej powodów J. Ś. i R. Ż. nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd I instancji przeprowadził w tym zakresie wystarczające postępowanie dowodowe, na podstawie którego poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, właściwie ocenił zebrany w sprawie materiał dowodowy i wyprowadził z niego trafne wnioski.

Sąd Rejonowy prawidłowo zastosował przepisy prawa procesowego i materialnego, a w konsekwencji wyrok Sądu I instancji, wydany w stosunku do powodów J. Ś. i R. Ż. należało uznać za słuszny.

Sąd Okręgowy w pełni podziela ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonaną przez Sąd I instancji.

W szczególności za słuszne należało uznać stanowisko Sądu I instancji, że prawo do deputatu węglowego za 2014r., powodowie nabyli z dniem 1.01.2014r. na mocy Porozumienia z dnia 20.12.2004r., zawartego pomiędzy Zarządem (...) SA a organizacjami związków zawodowych.

Sąd Okręgowy podziela także stanowisko Sądu I instancji, że prawo powodów do deputatu węglowego za 2014r., nie zostało skutecznie zawieszona w oparciu o § 6 ust.1 Porozumienia z dnia 6.02.2014r., zawartego pomiędzy Zarządem (...) SA a organizacjami związków zawodowych, na podstawie którego zmniejszono roczny wymiar bezpłatnego węgla przysługującego emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom o 1 (jedną) tonę rocznie na okres dwóch lat, a to między innymi z uwagi na generalną zasadę „nieretroakcji”, wynikającą z art. 3 kc w zw. z art. 300 kp.

Podkreślić należy, że pozwana ostatecznie nie kwestionowała w apelacji powyższych ustaleń i oceny prawnej Sądu I instancji poczynionej w tym zakresie, czemu dała wyraz cofając zarzuty apelacyjne, dotyczące powyższych kwestii.

Natomiast podniesiony przez pozwaną w apelacji i podtrzymany w piśmie z dnia 29.01.2015r. zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisów prawa materialnego, a to przepisów § 1 ust. 1 w zw. z § 2 ust. 4 załącznika nr 14 do Porozumienia zawartego w dniu 20.12.2004r. pomiędzy zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych, w związku z art. 61 § 1 kc oraz w związku z art. 365 § 1 i § 2 kc, które znajdują zastosowanie poprzez art. 300 kp, w ocenie Sądu Okręgowego, nie zasługuje na uwzględnienie.

Wskazując na powyższy zarzut, pozwana powołała się na treść art. 365 § 1 i § 2 zd.1 kc i podniosła, że powodom nie przysługuje deputat węglowy w formie ekwiwalentu pieniężnego za 2014r., ponieważ składając deklaracje węglowe, dokonali wyboru formy realizacji deputatu, domagając się wydania węgla w naturze. Zdaniem pozwanej oświadczenie o wyborze dokonane przez powodów jest nieodwołalne i może być zmienione tylko za zgodą pozwanej, na co pozwana nie wyrażała i nie wyraża zgody.

Zdaniem Sądu Okręgowego brak jest podstaw do przyjęcia, że powodom nie przysługuje prawo do ekwiwalentu za deputat węglowy, tylko z tego względu, że składając deklaracje węglowe, dokonali wyboru formy realizacji należnego świadczenia poprzez wydanie węgla w naturze.

Przypomnieć należy, że powodowie dochodzą swojego roszczenia na podstawie przepisów Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 r., zawartego pomiędzy Zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych.

Zgodnie z § 10 Porozumienia z dnia 20.12.2004r., emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom przysługuje bezpłatny węgiel, według zasad określonych w Załączniku Nr 14 do Porozumienia.

Zgodnie z § 1 ust. 1 Załącznika Nr 14 do Porozumienia, prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób, wymienionych w § 3, **realizowane jest w ekwiwalencie pieniężnym.**

W myśl § 1 ust. 2 cytowanego Załącznika „**ekwiwalent pieniężny** z tytułu prawa do bezpłatnego węgla:

1) **ustala się według przeciętnej średniorocznej ceny zbytu węgla** ogłaszanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki na podstawie ustawy z dnia 7.09.2007r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008 – 2015 (Dz.U.Nr 192, poz. 1379 z późn. zm.),

2) **wypłaca się do 31 marca danego roku**, na wskazane przez uprawnionego krajowe konto bankowe lub w terminie **do 30 kwietnia danego roku**, w kasie jednostki organizacyjnej.

Natomiast stosownie do § 2 ust.1 powołanego Załącznika, prawo do bezpłatnego węgla **może zostać zrealizowane przez uprawnionego w naturze** w grupie sortymentów O., jeżeli złoży w kopalni wydającej węgiel oświadczenie o zużyciu węgla w gospodarstwie domowym.

Ponadto w myśl § 2 ust. 4 Załącznika, **formę realizacji bezpłatnego węgla uprawniony określa w deklaracji węglowej**, w terminie do dnia 31 grudnia roku poprzedniego.

W ocenie Sądu Okręgowego przytoczone wyżej przepisy Załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20.12.2004r. pozwalają na przyjęcie, że zasadą jest realizacja prawa emerytów, rencistów i innych osób uprawnionych do rocznego bezpłatnego węgla w formie ekwiwalentu pieniężnego. Natomiast możliwa jest zmiana powyższej formy realizacji tego świadczenia i pobranie go w naturze na wniosek uprawnionego, jeżeli uprawniony złoży oświadczenie o zużyciu węgla w gospodarstwie domowym. Z treści powołanych przepisów w żaden sposób nie wynika okoliczność, że uprawniony nie może dokonać ponownej zmiany żądania na ekwiwalent pieniężny, w sytuacji gdy świadczenie w naturze nie zostało jeszcze zrealizowane.

Faktem jest, że prawo wyboru formy realizacji przysługującego prawa do bezpłatnego węgla, zostało zastrzeżone dla osoby uprawnionej. Zgodnie bowiem z § 2 ust.4 Załącznika, formę realizacji bezpłatnego węgla osoba uprawniona określa w deklaracji węglowej, w terminie do dnia 31 grudnia roku poprzedniego. Jednakże podkreślić należy, że prawo tego wyboru ograniczone jest obowiązkiem złożenia stosownego oświadczenia o zużyciu węgla w gospodarstwie domowym, a zatem nie wszyscy uprawnieni do deputatu, mogą z tego prawa korzystać. Powyższe również świadczy o tym, że ekwiwalent jest podstawową formą realizacji prawa do bezpłatnego węgla i nie można tych dwóch form traktować równorzędnie.

Należy zgodzić się z twierdzeniem pozwanej, że wybór dokonany przez uprawnionego w deklaracji, jest wiążący dla pozwanej, jednakże zdaniem Sądu Okręgowego, z omawianych przepisów w żaden sposób nie wynika, że uprawniony również związany jest swoim wyborem i nie może dokonać jego zmiany przed spełnieniem świadczenia.

Jak wskazuje pozwana w apelacji, niedochowanie przez uprawnionego terminu wskazanego w § 2 ust. 4 Załącznika, nie pozbawia go prawa do dokonania wyboru formy realizacji deputatu, w terminie późniejszym.

Tym bardziej, zdaniem Sądu Okręgowego, wbrew twierdzeniom apelacji, niezłożenie przez osobę uprawnioną deklaracji węglowej, określającej formę realizacji prawa do deputatu węglowego w terminie do dnia 31 marca poprzedniego roku, nie pozbawia osoby uprawnionej prawa do deputatu węglowego, ani nie skutkuje jego zawieszeniem do czasu złożenia takiej deklaracji. Należy mieć bowiem na uwadze, że o prawie do bezpłatnego węgla, stanowi przepis § 1 Załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r., określając sposób jego realizacji i termin wypłaty należnego świadczenia. Natomiast § 2 ust. 4 Załącznika jest wyłącznie terminem instrukcyjnym.

Ponadto należy odróżnić prawo do świadczenia od daty jego wymagalności. Zdaniem Sądu Okręgowego w świetle powołanych wyżej przepisów, nie ulega wątpliwości, że powodowie, jako byli pracownicy pozwanej i równocześnie emeryci, pobierający emerytury górnicze, nabyli prawo do deputatu węglowego za 2014r. z dniem 1.01.2014r., czego ostatecznie pozwana nie kwestionowała w apelacji. Natomiast niezłożenie przez nich deklaracji węglowych i niedokonanie wyboru formy realizacji deputatu węglowego w terminie do dnia 31.12.2013r., mogło skutkować jedynie przesunięciem terminu wymagalności świadczenia i jego spełnienia do chwili złożenia deklaracji.

Należy mieć bowiem na uwadze, że zgodnie z § 5 ust. 1 i 2 cytowanego powyżej Załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20.12.2004r., bezpłatny węgiel przysługuje na wniosek uprawnionego od dnia nabycia prawa do emerytury, renty, renty rodzinnej lub świadczenia przedemerytalnego, określonego w decyzji organu rentowego, a wygasa z dniem ustania prawa do tych świadczeń. Zdaniem Sądu Okręgowego oznacza to, że prawo do deputatu węglowego ma charakter ciągły i cykliczny, a uprawnienie do ekwiwalentu w wymiarze 3 ton rocznie za dany rok, powstaje z dniem 1 stycznia danego roku.

Wprawdzie § 5 ust. 4 Załącznika stanowi, że prawo do bezpłatnego węgla podlega corocznej weryfikacji, jednakże weryfikacja ta nie wstrzymuje jego realizacji. Zdaniem Sądu Okręgowego, weryfikacja ta związana jest właśnie z ustaleniem, czy osoby, które otrzymały bezpłatny węgiel w danym roku, były faktycznie uprawnione do tego świadczenia przez cały rok zgodnie z § 4, czy też doszło do ziszczenia się warunku rozwiązującego, wobec ustania prawa do świadczeń, a w konsekwencji czy zrealizowane świadczenie stało się częściowo nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 kc.

Tym samym brak podstaw do uznania, że powstanie prawa powodów do bezpłatnego węgla za 2014r., realizowanego w myśl § 1 Załącznika w ekwiwalencie pieniężnym, uzależnione było od złożenia deklaracji, określającej formę realizacji deputatu węglowego, o której mowa w § 2 ust. 4 Załącznika. Przyjmując nawet, jak twierdzi pozwana, że określenie formy realizacji prawa do deputatu węglowego było warunkiem koniecznym do realizacji tego prawa, to brak tego określenia, mógł spowodować jedynie przesunięcie terminu spełnienia świadczenia, do czasu złożenia deklaracji, określającej formę realizacji należnego deputatu węglowego.

Jak wynika z powołanego wyżej § 1 ust. 2 pkt 2 Załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20.12.2004r., ekwiwalent z tytułu prawa do bezpłatnego węgla wypłacany jest z góry, najpóźniej do dnia 31 marca lub do 30 kwietnia (w zależności od formy płatności świadczenia) danego roku, za który prawo to przysługuje. Załącznik Nr 14 do Porozumienia z dnia 20.12.2004r. nie precyzuje natomiast terminu realizacji prawa do bezpłatnego węgla w naturze.

Jak wskazał Sąd I instancji, zasadą jest, że świadczenie w zobowiązaniach terminowych staje się wymagalne z chwilą nadejścia końcowego terminu jego spełnienia. W tym przypadku terminu, wynikającego z przepisów aktu prawnego wewnątrzzakładowego, jakim jest Porozumienie z dnia 20.12.2004r.

Natomiast zgodnie z art. 455 kc, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu I instancji, że termin wymagalności świadczenia w formie węgla w naturze, wynika z właściwości zobowiązania i należy go wiązać, zgodnie z ustalonymi zwyczajami stron oraz naturą zobowiązania, z zakończeniem okresu zimowego jako okresu grzewczego, na potrzeby którego świadczenie z tytułu bezpłatnego węgla winno być przeznaczone zgodnie z jego celem. Nie ulega zatem wątpliwości, że zarówno świadczenie w formie ekwiwalentu, jak i w formie węgla w naturze, zgodnie z powołanymi przepisami, staje się wymagalne i powinno być spełnione najpóźniej do 30 kwietnia tego roku, za który przysługuje. Natomiast w przypadku złożenia deklaracji węglowej i dokonania wyboru formy spełnienia świadczenia po tej dacie, świadczenie powinno być spełnione przez pozwaną niezwłocznie, skoro upłynął już końcowy termin do spełnienia świadczenia, określony przepisami Porozumienia.

W sytuacji niezrealizowania przez pozwaną uprawnień do bezpłatnego węgla do czasu upływu końcowego terminu, określonego w § 1 ust. 2 pkt 2 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004r., osoba uprawniona może skutecznie domagać się spełnienia świadczenia na drodze sądowej.

Wprawdzie powodowie nie złożyli deklaracji o wyborze formy świadczenia przed tym terminem, jednakże należy mieć na uwadze, że pozwana w ogóle odmówiła emerytom, rencistom i innym osobom uprawnionym spełnienia świadczenia w pełnej wysokości przed upływem tego terminu, niezależnie od wybranej przez nich formy realizacji świadczenia, a zatem sam wybór formy spełnienia stał się kwestią drugorzędną. W tej sytuacji, zdaniem Sądu Okręgowego, powodowie mogli zażądać spełnienia świadczenia na drodze sądowej także przed złożeniem deklaracji o wyborze formy realizacji świadczenia i dokonać tego wyboru przez wytoczenie powództwa.

Poza sporem pozostaje okoliczność, że powodom przysługuje bezpłatny węgiel w wymiarze 3 ton rocznie, stosownie do § 3 Załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20.12.2004r.

W takim wymiarze powodowie pobrali deputat węglowy za 2013r. i w takim wymiarze nabyli prawo do deputatu węglowego z dniem 1.01. (...) za 2014r.

Jak wynika z zestawienia oświadczeń zawartych w deklaracjach węglowych, złożonego przez pozwaną przy odpowiedzi na pozew (k.156-157), powód J. S. (2), składając deklarację w dniu 20.05.2014r., dokonał wyboru formy realizacji jego prawa do 2 ton deputatu węglowego za 2014r. poprzez wydanie 2 ton węgla w naturze i otrzymał asygnatę na 2 tony węgla w naturze. Podobnie powód R. Ż., składając deklarację w dniu 21.05.2014r., dokonał wyboru formy realizacji jego prawa do 2 ton deputatu węglowego za 2014r. poprzez wydanie 2 ton węgla w naturze i otrzymał asygnatę na 2 tony węgla w naturze.

Przypomnieć należy, że powodowie wystąpili z powództwem o zapłatę kwoty 597 zł tytułem bezpłatnego węgla, stanowiącej równowartość 1 tony węgla, do której pozwana w ogóle odmówiła im prawa, natomiast powództwo nie obejmuje pozostałych 2 ton węgla, należnych powodom za 2014r.

Zdaniem Sądu Okręgowego, nie ulega wątpliwości, że wybór formy spełnienia świadczenia, dokonany przez powodów dotyczył jedynie tej części deputatu węglowego, która pozostawała bezsporna pomiędzy stronami.

Poza sporem pozostaje okoliczność, że w związku z § 6 ust. 1 Porozumienia z dnia 6.02.2014r., zawartego pomiędzy Zarządem (...) SA, a organizacjami związków zawodowych, na podstawie którego zmniejszono roczny wymiar bezpłatnego węgla, przysługującego emerytom, rencistom i innym osobom uprawnionym o 1 (jedną) tonę rocznie na okres dwóch lat, pozwana w ogóle odmówiła emerytom, rencistom i innym osobom uprawnionym, w tym także powodom, prawa do 1 tony deputatu węglowego należnego za 2014r., niezależnie od wybranej przez nich formy realizacji świadczenia. Pozwana wstrzymała zarówno wypłatę ekwiwalentu za 1 tonę węgla, jak i wydanie 1 tony węgla w naturze. W takiej sytuacji wybór formy realizacji deputatu węglowego w zakresie tej 1 tony, stał się kwestią odrębną i drugorzędną.

Brak zatem podstaw do przyjęcia, że powodowie dokonali wyboru formy realizacji należnego im deputatu węglowego w pełnym wymiarze 3 ton, skoro pozwana w ogóle kwestionowała ich uprawnienie do tego deputatu w pełnej wysokości, a strony pozostawały w tej kwestii w sporze sądowym.

Ponadto zdaniem Sądu Okręgowego, odmawiając powodom realizacji należnego świadczenia w pełnej wysokości i wydając powodom asygnaty tylko na 2 (dwie) bezsporne tony węgla, pozwana sama pozostawiła powodom otwarte prawo wyboru formy realizacji uprawnienia do tej 1(jednej) spornej tony węgla, a co za tym idzie powodowie byli uprawnieni do żądania pozostałej należnej im części świadczenia w postaci ekwiwalentu pieniężnego.

Zdaniem Sądu Okręgowego, w tej sytuacji należało przyjąć, że powodowie dokonali definitywnego wyboru sposobu spełnienia świadczenia w zakresie 1 tony węgla, z chwilą wniesienia pozwu, a wybór ten stał się wiążący dla pozwanej z chwilą doręczenia pozwu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy uznał wyrok Sądu I instancji za słuszny i na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację pozwanej w zakresie dotyczącym powodów J. S. (2) i R. Ż. jako bezzasadną.

O kosztach zastępstwa procesowego za II instancję, na rzecz powodów J. świerze i R. Ż., Sąd orzekł na mocy art. 98 k.p.c. oraz § 6 pkt 2 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U.t.j. z 2013r., poz. 490).

Natomiast o kosztach zastępstwa procesowego za II instancję na rzecz powodów E. A., J. S. (1), I. S., A. S. (1), J. S. (3), H. S., E. S., A. S. (2), A. S. (3), B. S., K. S., U. S., B. W., J. Z., R. Z., T. K. (1), M. K., T. K. (2) i A. K., co do których postępowanie apelacyjne zostało umorzone wobec cofnięcia apelacji, Sąd orzekł na mocy art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 2 kpc, zgodnie z którym „w razie cofnięcia apelacji Sąd II instancji umarza postępowanie apelacyjne i orzeka o kosztach jak przy cofnięciu pozwu”, a także mając na uwadze zasadę, że w przypadku cofnięcia pozwu (w tym przypadku apelacji), obowiązek zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego, na jego żądanie, obciąża powoda bez względu na przyczynę cofnięcia.

Wysokość zasądzonych kosztów na rzecz każdego z wymienionych wyżej powodów, Sąd ustalił na podstawie § 6 pkt 2 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U.t.j. z 2013r., poz. 490).

Sędzia Przewodniczący Sędzia

(-) SSO Maria Gawlik (-) SSO Grażyna Łazowska (-) SSO Janina Kościelniak